

αί δὲ ἀνάγκαι ἤρξησαν μετὰ τῶν δυσχερειῶν. Εἰς τὴν διοικοῦσαν ἐπιτροπὴν ἐπετρέπη νὰ παραδεχθῆ εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον καὶ μόνον τὰ πατρῶθεν ἢ μητρῶθεν ὄρφανὰ ἐπὶ μηνιαία καταβολὴ 35 δραχμῶν ὑπὸ συγγενῶν εἴτε ἄλλων, καὶ εἰσφορὰ διακοσίων πενήτηντα δραχμῶν ἕκαστος ἐκαστὸς ἐγγυητὴς ἐκαστοῦ ὄρφανου. Εἰσαγομένης τῆς καινοτομίας ταύτης ἐλήφθη ὑπ' ὄψει καὶ ἡ πιθανότης τῆς βαθμιαίας ἀλλοιώσεως τῆς εἰδικῆς τοῦ ἀσύλου ἀποστολῆς καὶ τῆς φύσεως, ἐφ' ᾧ καὶ ῥητικῶς ἐθεσπίσθη ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τροφείοις εἰσαγομένων κορασιῶν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ ᾔξη ἀνώτερος τοῦ ἐνὸς πρὸς δέκα. Τὸ εὐστοχον τῆς διατάξεως ταύτης εἶνε προφανές· τοῦ χρόνου προϊόντος ἡδύνατο πᾶσαι αἱ διαθέσιμοι θέσεις νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ κορασιῶν οἱ συγγενεῖς τῶν ὁποίων ἡδύνατο νὰ καταβάλλωσι τροφεῖα καὶ διδάκτρα, οὕτω δὲ θὰ ἡδικουῦντο τὰ ἐνδεέστατα καὶ πάντῃ ἄπορα ὄρφανὰ ὑπὲρ ὧν καὶ κυρίως ἐθεμελιώθη τὸ ἴδρυμα. Οἱ ὀρίσμοι οὗτοι ἐν τούτοις καὶ τοι πρότερον τροποποιηθέντες ὑπεβλήθησαν μεταγενεστέρως εἰς προσθέτους τροποποιήσεις· ἐν τῇ γενικῇ συνελύσει τῆς 21ης Νοεμβρίου 1882, ἧτις διαμενεῖ ἀξιωματικῶς κατ' ὄσον κατ' αὐτὴν ἐπετελέσθη ἔργον βραδυνάσης δικαιοσύνης, ἀποδοθέντος εἰς τὸ κατὰστημα τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, κατὰ τὴν συνέλευσιν τοῦ ἔτους ἐκείνου εἰσηγούμενης τῆς κυρίας προέδρου ἢ ὀλομέλειαν ἀπεφάνητο ὅτι ἀντὶ τῶν πρῶτην 35 δραχμῶν τῶν καταβαλλομένων μηνιαίως διὰ τροφεῖα τῶν ὑποτρόφων ἐν τῷ κατὰστηματι δέον νὰ καταβάλλωνται ἐφεξῆς δραχμαὶ νέαι 40, αἱ δὲ καταβολαὶ τῶν μελῶν καὶ αἱ τῆς πρώτης τῶν κορασιῶν ἐγκαταστάσεως νὰ τελῶνται εἰς νέας δραχμάς· ἀλλ' ἡ σπουδαιότερα τροποποίησις ἦν ἡ ψηφισθεῖσα ὡς πρὸς τὴν ἀναλογία τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ὑποτρόφων κορασιῶν πρὸς τὰ δωρεὰν εἰσαγόμενα ὄρφανὰ· εἶδομεν ὅτι ἡ ἀναλογία αὕτη εἶχεν ὡς 1 πρὸς 10, οὕτω δ' ἐκρίνετο παρουσιάζουσα ἀποχρώσας ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῆς διασώσεως τοῦ ἀρχικοῦ καὶ διαρκοῦς τοῦ κατὰστηματος σκοποῦ· σοφώτεραι ὅμως σκέψεις ὑπὸ τῆς πείρας ἐνδειχθεῖσαι ὑπεβλήθησαν τὴν μεταβολὴν καὶ τῆς διατάξεως ταύτης ἐπ' ὠφελεία τῶν πενήτων ἐφ' ᾧ καὶ κοινῇ ψήφῳ ἡ γενικὴ συνέλευσις ἀποδεχθεῖσα τὴν πρότασιν τῆς κυρίας προέδρου ἐθεσπίσατο ὅπως ἐφεξῆς ἡ ἀναλογία τῶν ἐπὶ τροφείοις καὶ διδάκτρῳ εἰσαγομένων εἰς τὸ Ἀμαλίσιον κορασιῶν ἦ ὡς 1 πρὸς 15 ἀντὶ τῶν πρῶτην 10, προτιμωμένων καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῶν ἀπορωτέρων ἐκ τῶν κορασιῶν. Αἱ ψηφισθεῖσαι μεταρρυθμίσεις ὑποβλήθησιν εἰς τὴν κατὰ νόμον ἐπιδοκιμασίαν τῆς Κυβερνήσεως ἔτυχον τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς.

Ἐννεῖται ὅτι δὲν σκοποῦμεν, οὐδ' εἶνε δυνατόν, ν' ἀναγράψωμεν ἐνταῦθα τὸ κατὰστατικὸν καὶ πάσας τὰς λεπτομερείας τὰς ἀφορώσας τὸ

κατὰστημα, περὶ ὧν εὐφρόμως πάντοτε θὰ ἐλάλει τις. Ἡδυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν μετ' ἀκριβολογίας, λόγου χάριν, τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν, νὰ μνημονεύσωμεν ἐπὶ παραδείγματι τοῦ πλυντηρίου τοῦ κατὰστηματος, ὅπερ διασκευασθὲν μηχανικῶς ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ διακεκριμένου διευθυντοῦ τῶν ἐργοστασιῶν τῶν μεταλλουργειῶν τοῦ Λαυρείου, ἀπέβη ἐπιτηδεύτατον πρὸς τὸν σκοπὸν, ἱκανοποιοῦν τὰς ἀνάγκας τῆς καθαριότητος· ὅταν τις μάθῃ ὅτι ὁ παραδιδόμενος ἑβδομαδιαίως πρὸς πλῆσιν λευκὸς βουχισμὸς τῶν κορασιῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ συμποσῶται εἰς 3,000 τεμάχια, θὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τινος ἀσημάντου ἢ ἀναξίου λόγου, καθ' ὅσον τρισχίλια τεμάχια καθαριζόμενα καὶ ἐτοιμαζόμενα ἑβδομαδιαίως εἶνέ τι ἄξιον ἂν οὐχὶ τῆς ἐκπλήξεως τοῦλάχιστον τῆς προσοχῆς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ζῶμεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὅτι δὲν ἔχομεν ἄφθονα τὰ μέσα οὐδὲ τοὺς εἰδικοὺς ἀνθρώπους ὅπως ἀλλαχοῦ. Καὶ περὶ ἱκανῶν ἄλλων ἡδύνατο προσέτι νὰ δοθῆ εὐρυτέρα εἶδησις. Ἐκ τῶν παρατεθέντων ὅμως ἔκρινεν ἴσως ὁ ἀναγνώστης τὰ περὶ τοῦ κατὰστηματος, ἡ δὲ παράλειψις κεφαλαίων τινῶν ἢ λεπτομερειῶν ἐλπίζομεν ὅτι δὲν παραμορφῶναι τὴν ὅλην τοῦ κατὰστηματος εἰκόνα, ἣν διὰ βραχείων καὶ ἀτελῶς ἐπειράθημεν νὰ χαράξωμεν.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΕΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚῃ ΧΩΡᾷ

ΕΞ ΟΔΟΠΟΡΙΚΩΝ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ

Β'

Γάβροβον - Τύρνοβον.

Ἐν τῇ ὑπὸρειᾳ. — Ἡ ὁδὸς μέχρι Γαβρόβου. — Τὸ Γάβροβον. — Ὁ Ἰσολὰκ Πεχλιβάν. Εἰς ἄλλος Τοῦρκος καὶ εἰς ἄλλος Πεχλιβάν. — Τσάρεβο - λειβά. — Δρένοβο. — Τύρνοβον. — Ἀποφίς τῆς πόλεως. — Ἀρβανιτοχώρι. — Τὸ τουρκικὸν πνεῦμα. — Ἑλληνικὸν πνεύματος ἐπίδρασις. — Ἐκλεκτὴ Βουλγάρων κοινωνία. — Ἀρκατικὸν ὄριον. Θεολογικὴ Σχολή. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν αὐτῇ.

Ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου δὲν εἶνε τόσον ἐπιμεμελημένη ἢ ἀμαξιτός, ἐὰν ὑπῆρξεν, εἶνε κατεστραμμένη πλέον, οἱ ἐλιγμοὶ εἶνε ἰδιοτροπώτεροι, ἀλλ' ἡ κλιτὺς εἶνε ἠπιωτέρα, τὸ πανόραμα περὶς θελκτικώτερον καὶ ἐν γένει κατέρχεται τις μετὰ μείζονος γλυκυθυμίας, διότι κατέρχεται πρῶτον, καὶ διότι ἔχει ὅπως ὅποτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τέλος τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀδυσσεΐας. Καὶ ἦδη εἴμεθα εἰς τὴν ὑπὸρειαν. Ἀγροικία τις ἐν ἧ καὶ ὁ σταθμὸς τῆς ὀροφυλακῆς παρέχει τὸ πρῶτον ἄσυλον. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ διαβατηρίου καὶ τὴν ἔρευναν τῶν ἀποσκευῶν σὰς δίδουσι καιρὸν ὅπως ἀναλάβῃτε δυνάμει. Ὁ

ἀρχηγός τῆς ὄροφυλακῆς δὲν εἶνε πλέον τόσον αὐστηρὸς ὡς κατ' ἀρχὰς ἐφάνη. Ἐκεῖνος ὅστις εἶχε σᾶς προσαγορεύσει ἐν ἀρχῇ τόσον βλοσυρῶς καὶ ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ ὁποίου ἐνομίζετε ὅτι ἀνακαλύπτετε τὸν ἀρχηγὸν συμμορίας ἢ τοῦλάχιστον τὸν φοβερὸν τοῦ βουνοῦ φρούραρχον σᾶς ὀμιλεῖ τώρα διὰ τοῦ «Κύριε», σᾶς προσφέρει πῦρ ὅπως ἀνάψητε τὸ σιγάρον σας, ὀμιλεῖ μετ' εὐλαβείας περὶ τῶν ληστῶν, «οἱ ὅποιοι εὐτυχῶς εἰς αὐτὰ τὰ μέρη δὲν ὑπάρχουν» καὶ σᾶς δίδει τέλος νὰ ἐννοήσητε ὅτι παρετήρησεν εἰς τὸ βῆθος τοῦ μαρσιπίου σας φυσίγγια πολυκρότου, τὰ ὁποῖα μολονότι ἀπηγορευμένα, ἀλλὰ δὲν τὰ ἔθιξε, διότι δὲν ἔχετε πολύκροτον.

— Καὶ ἂν εἶχα;

— Μὰ ξέρω κ' ἐγώ, δὲν πρέπει νὰ ἔχητε. Εἶνε, βλέπεις, ἀπηγορευμένον.

Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ὁδηγὸς ἐπωφελεῖται τὴν εὐκαιρίαν ὅπως τονίσῃ τὰς δυνάμεις του δι' ἰσχυρᾶς δόσεως βράχης, καὶ τότε πλέον ἐξηγεῖτε ὅλην ἐκείνην τὴν πεποίθησιν, μεθ' ἧς ὁ πατήρ αὐτοῦ σᾶς τὸν συνίστα. Εἰς τόπον ὅπου ὁ ἀνὴρ ἐκτιμάται ἔτι ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς βράχης ἢ καταναλίσκει, ὁ μικρὸς αὐτὸς διάβολος δὲν δύναται νὰ εἶνε ἢ τέλειος ἀνὴρ ἢ ἴδιος.

Ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆς ὑπωρείας μέχρι τοῦ Γαβρόβου οὐδὲν ἔκτακτον παρουσιάζει. Εἶνε αὐτῶν ἐλικοειδῆς, ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ἀναδύουσι χλοερὰ καὶ κατάφυτοι παραφυάδες τοῦ Αἴμου καὶ εἰς τὸ βάθος ἄρχεται ἡδὴ νὰ σχηματίζεται ὁ Γιάντρας παραλλήλως τῆς ὁδοῦ παραλαμβάνων τὰ ἀπὸ τῶν διαφόρων κοιλάδων ἀναβλύζοντα ὕδατα. Χωρικός τις ἀπαντῶν σᾶς ὑπενημιάζει διὰ τοῦ χαιρετισμοῦ ὅτι εἶνε μετὰ μεσημβρίαν, γυναῖκες ἔφιπποι ὧν τὸ φύλον μόλις ὑποπτεύεται ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἱππεύουσιν, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ χωρία των, τὰ ὁποῖα διακρίνει τις μακρόθεν μεταξὺ τῶν ἐξοχῶν τοῦ ὄρους ἐκ τοῦ ἀναθρώσκοντος καπνοῦ. Μετὰ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας δρόμον εἰσθε τέλος ἐν Γαβρόβῳ.

Ἡ πόλις Γάβροβον εἶνε ἡ πρώτη ἀπαντῶσα ἀπὸ τοῦ Αἴμου πόλις. Ὁρεινὴ καὶ αὕτη κεῖται ἐντὸς προεκβολῆς τοῦ αὐλῶνος, ὃν διηλθέ τις ἀπὸ τῆς ὑπωρείας, μικρὸν ἀνοιγομένου, διαρροεμένη κατὰ μέσον ὑπὸ ποταμοῦ, ζευγνυμένου διὰ δύο γεφυρῶν. Ἡ ἐτέρα τούτων ἢ καὶ στερεωτέρα ἐκτίσθη ἀνθ' ἐνὸς παρασήμου χορηγηθέντος ὑπὸ τοῦ Μιδοχάτ-πασσᾶ εἰς τὸν πλουσιώτερον τῶν κατοίκων. Ὁ τελευταῖος γογγύζει σήμερον κατὰ τοῦ ὀθμανοῦ σατράπου, ἀλλ' οἱ κάτοικοι δὲν παύουσι νὰ θεωρῶσιν εὐεργέτας ἀμφοτέρους. Αἱ οἰκίαι εἰσὶ τὸ πλεῖστον διώροφοι καλυπτόμεναι ὑπὸ μελανῶν πλακῶν ἀντὶ κεράμων, ἢ δὲ μητρόπολις αὐτῆς μία τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἐκκλησιῶν τῆς Βουλγαρίας. Ἐχει τὴν ἀγορὰν αὐτῆς κατὰ μῆκος τῆς κυριωτέρας ἀρτηρίας, ἧτις διέρχεται τὴν πόλιν, μικρὰν τινα βιομηχανίαν σειρητιῶν καὶ μαλ-

λίτων ὑφασμάτων, εἰς ἣν οὐκ ὀλίγον συντελεῖ καὶ ὁ διαρρέων ποταμὸς, καὶ ζωηρότητα τινα ἐμπορικὴν ἐνεκα τῶν συγκοινωνιῶν αὐτῆς πρὸς τὰ χωρία τοῦ βουνοῦ. Οἱ Τοῦρκοι μολονότι διαβατικοὶ δὲν εἶνε σπάνιοι, ἀλλ' εἰς Ἑλληνα εἶνε ὁπωσδήποτε φαινόμενον. Ἐντυθεὶν τὸ αἶσθημα τοῦ μισσηλληνισμοῦ εἶνε χαλαρώτερον ἐνταῦθα, ἴσως δὲ καὶ ἄγνωστον, ὁ δὲ φανατισμὸς περὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὅπερ εἶνε τὸ ἔμβλημα τῶν ῥωμυλιωτῶν Βουλγάρων πρὸ παντός, εἶνε πάντῃ ἄγνωστος. Δυνατὸν νὰ φέρῃ τις τὸ τουρκικὸν φέσιον ἢ πῖλον κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν, εἶνε ὅλως ἀδιάφορον τοῖς Γαβροβίταις. Ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ νέοι ἐγχώριοι ἐπιτηδεύμενοι ποικιλίαν περὶ τοῦτο. Ἐν γένει ὁμοῦ ὁ ἱματισμὸς εἶνε τῶν ἀνατολικῶν Βουλγάρων, διαφέρων ὅλως τοῦ πρὸς δυσμὰς καὶ περὶ τὴν Σόφιαν καὶ ἔχων κοινὸν μόνον τὸ ἐκ δορᾶς προβάτου κάλυμμα, ὅπερ ἐν τούτοις καὶ αὐτὸ εἶνε κατὰ προτίμησιν μελανωτέρου χρώματος. Αἱ γυναῖκες φέρουσι τὴν ἐσθῆτα τῶν Βυζαντινῶν καὶ τὸ φακίλιον, ἀλλὰ τοῦτο εἰς τὰς πόλεις μόνον, ἴσως δὲ καὶ εἶνε λείψανον τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, οὐτινος ἔχγη ἀληθῶς νομίζει τις ὅτι διακρίνει εἰς τὸν ἀστικὸν βίον ἐνταῦθ' αὐτὸ καὶ ἐν Τυρνόβῳ.

Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δὲν εὐρίσκει τις ξενοδοχεῖον ἢ μόνον ὅταν ὑπάρχουσι Ῥῶσοι, καὶ τὸ ὑπάρχον ἡδὴ δὲν σᾶς προμηθεύει ἢ μόνον κλίνην πρὸς ἀνάπαυσιν. Ἀφ' ἐτέρου ὁμοῦ δύνασθε ν' ἀκούσητε ἐν τῷ καφενεῖφ τοῦ ξενοδοχείου σωρὸν διηγημάτων περὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ Τσολὰκ Πεχλιβάν.

— Ἄλλὰ τίς οὗτος ὁ Τσολὰκ Πεχλιβάν;

— Ἐ, φίλε μου! εἶνε φοβερὸς ληστής ἐκ Σέλβι, γνωρίζει τὸν τόπον σπιθαμῆν πρὸς σπιθαμῆν.

Καὶ διηγῶντο οὕτως ὅτι τὴν μίαν ἡμέραν ἐφανίζεται ἐνώπιον τῆς Σούμλας, φεύγει εἰς τὸν Αἴμον, καὶ ἐνῷ σκέπτονται νὰ τὸν καταδιώξωσιν ἐκεῖ, μετὰ τινος ἡμέρας ἀναφαίνεται εἰς Μπέελλαν, γυμνόνει δύο ἀξιωματικούς τῶν ὁπίων ἀφαίρει τὰ ξίφη, ἀλλὰ τοῖς χαρίζει τὴν ζωὴν καὶ διασπείρει τὸν δρόμον πανταχοῦ.

— Καὶ δὲν τὸν καταδιώκουν, δὲν τὸν συλλαμβάνουν ἐπὶ τέλος;

— Ποιὸς νὰ τὸν συλλάβῃ; Αὐτόν! Ὁ διάβολος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν συλλάβῃ.

Οὐδὲν ὄνειρον εἶδον ἀληθῶς τὴν νύκτα περὶ τοῦ Τσολὰκ Πεχλιβάν. Μοὶ ἐφάνη ὅτι οἱ θαυμασταὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων του τοσοῦτον εἶχον ὑπερθεματίσει, ὥστε κατῆντα ἀληθῶς μυθῶδες πρόσωπον. Ἄλλ' ὑπὸ τὰς ἐνθαρρυντικὰς αὐτὰς διηγήσεις ἐπρόκειτο ὁπωσδήποτε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ταξίδιον. Τοῦρκὸς τις ὑψηλός, μεγαλοπρεπής, παρῶν τὴν προτεραίαν εἰς τὰς διηγήσεις, μοὶ ἐπρότεινε νὰ μοὶ προμηθεύσῃ ἄμαξαν. Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκ Σέλβι. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ ἡ ἄμαξα τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπρότεινε ἦτο ἐκ Σέλβι, καὶ περι-

πλέον ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῆς ἐπίσης Πεχλιβάν. Τὸ πρᾶγμα καθίστατο σπουδαῖον. Εὐτυχῶς ὁ πρῶτος ὀθωμανὸς ἦτο φιλήσυχος ἄστος, ἔμπορος προβάτων, αὐτὸς ἐκεῖνος εἰς ὃν ἀνήκε τὸ συναντηθῆν ἐπὶ τοῦ Αἵμου ποίμνιον, καὶ ὅστις εὐχαριστεῖτο ὅτι ἤρρε νὰ συνομιλήσῃ μ' ἕνα γκιαούρη, ὅστις δὲν ἦτο Βούλγαρος, ἀντ' οὗ ἄσμενος προσέφερε τὴν μεσολάβησιν αὐτοῦ διὰ τὴν εὐρεσιν ἀμάξης, ὁ δὲ νέος Πεχλιβάν, ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἀμάξης, ἀκριβῶς ἐμῖσει τὸν συνώνυμόν του Πεχλιβάν ὅτι κατέστησε τὸ ὄνομά του ὑποπτον, τοῦθ' ὅπερ ἐπεκύρωσε καὶ ὁ ξενοδόχος, διαβεβαιῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει Πεχλιβάνης ἀγαθώτερος τοῦ Μουσταφᾶ, ὅπως δὲν ὑπάρχει ἄλλος χειρότερος τοῦ Τσολάκ.

— Καὶ ἀκόμη ἔξυρεις; προσέθηκε θέλων νὰ χαριεντισθῇ. Ὅλοι οἱ πεχλιβάναι εἶνε ἕνα γένος. Καὶ κόρακας κοράκου μάτια δὲν βγάζει.

ὑπὸ τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας δύο Τούρκων καὶ ἐνὸς Βουλγάρου ἡ ἀμαξα ἀνεχώρησε τὴν πρωΐαν τῆς 28 Σεπτεμβρίου διὰ Τύρνοβον ἄνευ τοῦ Πεχλιβάν ἐν τούτοις. Ὁ ἀμαξηλάτης αὐτοῦ ἦτο ἄλλος τις ἐκ Σέλιθι καὶ οὗτος, ἀλλ' αὐτὸς πλέον χριστιανός, καὶ ὅστις εὐτυχῶς εἶχε πολὺ μικρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ φοβεροῦ ληστοῦ.

— Διάβολο! εἶνε τόσα ταξείδια ποῦ κάμνω καὶ δὲν μοῦ συνέβη τίποτε μὲ τὸν Τσολάκ αὐτόν. Μοῦ φαίνεται ὅταν παραμῦθι, ἔλεγεν ἀποτεινόμενος πρὸς ἄλλον ἀμαξηλάτην Τούρκον, ὅστις ἔφερε τρεῖς Βουλγάρους εἰς Τύρνοβον.

— Παραμῦθι, ἔ! τῷ ἀπήνητησεν ἐκεῖνος. Τὰ λέγεις, διὰ νὰ δώσης θάρρος εἰς τοὺς Γκοσποδηγηδες τοὺς ἰδιούκους μου. Ἀλλὰ μὴ σὲ μέλη εἶνε γενναῖοι αὐτοί.

Ἡ τελευταία φράσις τοῦ ὀθωμανοῦ ἀμαξηλάτου δὲν ἦτο ἀληθῶς τοσοῦτον ἄδολος. Ἡ εἰρωνεία ἦτο προφανής, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, δὲν ἀπηλλάγησαν ὀλοσχερῶς τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ στοιχείου ἢ εἰρωνεία οὐ μόνον παρήλαε τὴν φορὰν ταύτην ἀπαρατήρητος, ἀλλ' ἐπανελήφθη ἀκολούθως καὶ πολλάκις, μέχρις οὗ ἠναγκάστησαν οὗτοι νὰ διαμαρτυρηθῶσιν, ἐνῶ ὁ Τούρκος διὰ μιᾶς πάλιν φράσεως τοὺς ἐξημμένισεν. Ἦξευρε καλὰ ὁ ἄνθρωπος τὴν φλέβα των.

Μεταξὺ Γαθρόβου καὶ Τυρνόβου ἡ ὁδὸς ἐξακολουθεῖ οὔσα ὀρεινὴ πάντοτε. Ὁ Αἵμος ἐξακολουθεῖ προβάλλων τὰς διακλαδώσεις του, ἡ ἀμαξα ἀνέρχεται πολλάκις ἐπὶ ὑψηλοτάτων ῥάχων, ἐνῶ ὁ Γιάντρας ἐκφεύγων ἀπομακρύνεται ἵνα διέλθῃ διὰ χαραδρῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ σχηματίζεται γραφικώτατος αὐλὼν μετὰ εὐρυτέρου σχετικῶς ὀρίζοντος, ἐνθα ἀνευρίσκει τις τὸν ποταμὸν ὃν ἀπόλεσε πρὸ δύο περίπου ὥρων, καὶ παρ' αὐτῷ φαιδρὸν χωρίον μικρόν, ἀλλ' ὅπερ ἔχει τὴν ὄψιν πόλεως. Εἶνε τοῦτο τὸ Τσαρεβο-λειβάδ, δηλαδὴ βασιλικὸν λειβάδιον, ἀλλὰ μὴ

φαντασθῇ τις νὰ φιλολογήσῃ μετὰ τῶν Βουλγάρων ὅτι τὸ λειβάδιον εἶνε λέξις ἐλληνικὴ. Πιθανὸν νὰ τὸ παραδεχθῶσι κατὰ βάθος, ἀλλ' ὁ πατριωτισμὸς αὐτῶν οὐδέποτε ἐπιτρέπει νὰ ὁμολογήσωσιν ἀναφανδὸν τὴν ἐλληνικότητα τῆς λέξεως. Τὸ Δρένοβον, ὅπερ ἀπαντᾷ κατόπιν, εἶνε πόλις ἀξιολογώτερα τούτου, ἦττον ὅμως ἀξιόλογον τοῦ Γαθρόβου, καὶ ἡ ὁποία δὲν ἔχει οὔτε τὴν χάριν τοῦ Τσαρεβο Λειβάδ οὔτε τὴν σχετικὴν εὐπρέπειαν τοῦ Γαθρόβου. Ὅτι πρὸ πάντων ἐννοεῖται διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως θὰ εὕρη τις ἐν Τυρνόβῳ πλέον.

Μετὰ ἐπτάωρον τραχεῖαν πορείαν εἴμεθα ἔμπροσθεν τῆς τελευταίας πόλεως. Ἦδη βλέπομεν αὐτὴν μακρόθεν ἀπὸ τῆς τελευταίας ῥάχως ἣν διέρχεται ἡ ἀμαξα, ἀλλ' ἐν τῇ καθόδῳ ἀπ' αὐτῆς εὐρίσκειται τις ἐντὸς φαραγγώδους ὁδοῦ. Κατάλληλον τῶντι μέρος διὰ τὸν Τσολάκ Πεχλιβάν, ὅστις ἐν τούτοις δὲν ἐμφανίζεται καὶ ἐνταῦθα ὅσον οὐδὲ ἀλλαχοῦ. Ὁ ποταμὸς Γιάντρας ἐπανῆλθε πάλιν ἵνα χωρήσῃ παραπλεύρως τῆς ὁδοῦ, καὶ ἤδη ἔμπροσθεν τῆς πόλεως διέρχεται διὰ πετρώδους ῥωγμῆς, τὴν ὁποίαν φαίνεται ἀνοίξας διὰ τῶν ἰδίων του προσπαθειῶν ἐν δημιουργικῇ τινι στιγμῇ. Αἱ δύο πέτραι ὡς ἄλλαι συμπληγάδες αἰωροῦνται ἀπειλητικαί, διέρχεται τις παραλλήλως τῷ ρεῖθρῳ τοῦ ποταμοῦ τὰ στενά καὶ ἰδοὺ ἀπαντικρὺ ἡ Τύρνοβος.

Ἡ Τύρνοβος, ἡ πόλις τῶν τσάρων, ἡ ἱερὰ οὕτως εἰπεῖν μητρόπολις τῶν Βουλγάρων, κειμένη ἀκριβῶς ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Βουλγαρίας, καὶ ἔχουσα παρελθόν καὶ παραδόσεις πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς, εἶνε ἡ πέμπτη κατὰ τὸν πληθυσμὸν — πρὸ αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἡ Σόφια, Ρουστζούκ, Σούμλα καὶ Βάρνα — ἄλλως ὅμως ἡ πρώτη τῶν βουλγαρικῶν πόλεων. Κειμένη ἐπὶ λόφου κωνοειδοῦς, ὡς ἀκρόπολις τὸ σύνολον, καὶ περιρρομένη τοξοειδῶς ὑπὸ τοῦ Γιάντρα πρὸς ἀνατολάς, παρέχει θέσιν ἐξαισίαν. Ἐξ ἀποστάσεως ἤδη βλέπει τις τὸ σύνολον αὐτῆς, τὰς οἰκοδομὰς κλιμακῆδόν ὑπερκειμένας καὶ τὸν πληθυσμὸν ἐν ὀργανισμῷ ὡς ζωὴν κυκλοφοροῦσαν ἐν τῷ σώματι. Πρὸ αὐτῆς ἐν ἀποστάσει δεκαλέπτῳ ὑπάρχει προάστειον, ἐν ᾧ πρότερον εἰδικῶς ἐκαλλιιεργεῖτο ἡ βομβυκοτροφία καὶ σώζεται μεταξουργεῖον καὶ νῦν ἔτι. Ἀριστερόθεν πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ἀναφαίνεται χαριστάτη ἐντὸς συνδένδρου κοιλάδος ἐξοχὴ καὶ ἐν ἀπόπτῳ πρὸς ἀνατολάς κόμη τις ἄλλη ἥς ἡ εὐπορία τῶν κατοικίων μαντεύεται ἐκ τῶν οἰκοδομῶν. Ἡ τελευταία εἶνε τὸ Ἀρβανιτοχώριον, οὗ οἱ κάτοικοι, μετανάσται Ἑλληνας, πρὸ αἰῶνος περίπου ἀποικίησαντες ἐκεῖ, ὀμιλοῦσι καὶ νῦν ἔτι τὴν ἐλληνικὴν ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους σχέσεσι. Τὸ σύνολον οὕτω καὶ τὸ πλαισίον τῆς πόλεως εἶνε πράγματι ἐκ τῶν εὐνοικωτάτων καὶ τῶν προξενούντων τὴν ἀρίστην αἴσθησιν. Ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ἡ ἐντύπωσις αὐτῆ δὲν ἀπόλλυται

καθ' ὀλοκληρίαν. Αἱ οἰκοδομαὶ δὲν ἔχουσι πράγματι τὸ ἔκτακτον οὐδὲ παρουσιάζουσι ἀπαιτήσεις καλλιτεχνικοῦ ρυθμοῦ· ἀλλ' εἶνε τέλος ἀπτικαὶ οἰκίαι, καταστήματα ἐμπορικά, καραβὰν σεράια εὐρύχωρα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐκδηλώσεων πόλεως ἀνατολικῆς, λαμβανούσης ἤδη καὶ τὴν τάσιν εὐρωπαϊκῆς μορφώσεως. Θὰ ἔλεγε τις ὅτι πράγματι εἶνε πόλις περισώζουσα βυζαντινὴν τινα παράδοσιν, καὶ τὸ τουρκικὸν πνεῦμα ὅπερ διήλθε δι' αὐτῆς, ἐὰν παρήλθεν ἤδη συμπαραλαβὸν ὅ,τι ἐπαχθὲς καὶ δυσάρεστον, κατέλιπεν οὐχ ἦττον ὅ,τι ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἀγαθόν. Καίτοι ἀληθῶς εἶπειν τὸ τουρκικὸν πνεῦμα δὲν ἀντιπαρήλθε τέλος αὐτόθεν. Ἡ Τύρνοβος εἶνε ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προσφάτων ἀναμνήσεων ὑποθαλαπομένων ἔτι ὑπὸ τῶν παροικούντων ὀθωμανῶν. Ἐν τῇ ἀγορᾷ ἡ τουρκικὴ εἶνε πάντοτε τὸ συχνότερον καὶ ἀσφαλέστερον κυκλοφοροῦν γλωσσικὸν νόμισμα, οὐδὲ οἱ ἰθαγενεῖς ἐν τῇ πόλει Βούλγαροι αἰσθάνονται ἀπέχθειαν ἵνα μεταχειρίζωνται αὐτήν. Φαίνονται μᾶλλον ὥσπει θέλοντες νὰ καθυποτάξωσι τὴν γλῶσσαν τῶν προτέρων δεσποτῶν εἰς τὸ νέον σύστημα, καὶ δὲν αἰσθάνονται βαρὺν ἤδη τὸν ζυγὸν τῆς γλώσσης εἰς τὰς ἀγοραίας σχέσεις, ἀφοῦ ἅπαξ ἀπέβαλον τὸν πραγματικὸν ζυγὸν τῆς διοικήσεως. Τὸ πνεῦμα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐπαισθητῶς οὐχ ἦττον ἐπιπνέει, διὰ θύρας ὅμως ἧτις δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καθ' ὅλα εὐρωπαϊκῆ. Ἡδὴ καὶ πρότερον οἱ κάτοικοι διετίθοντο εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Ρουσσουκίου καὶ τῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως χωρῶν. Ἐκεῖθεν ἀκόμη ἐπαφίεται ἐπίπνοιά τις ἡθῶν ἡμερωτέρων, περιβολῆς νεωτεριστικωτέρας, ἀλλὰ καὶ ἐκδιαιτήσεως τινός, εἰς ἣν μόλις νικηφόρως ἀντιμάχεται τὸ παλαιὸν ταμειευτικὸν πνεῦμα τοῦ βουλγάρου καὶ ἡ μέχρι στερήσεως ἐγκράτεια. Ὁ Ἕλληνας οὐδὲν συνεισφέρει πλέον ἐν Τυρνοβῷ. Συνεισήνεγκεν ἤδη ὅ,τι συνεισήνεγκε διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἧτις ἔσχεν ἄλλοτε ἀναντίρρητον γόητρον ἐνταῦθα καὶ εἰσήγαγεν ἀναντιλέκτως τὰ στοιχεῖα κοινωνικωτέρου βίου. Σήμερον μόλις ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει δύο ἢ τρεῖς Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ οὐχ ὑπὸ τὰς ἀρίστας συνθήκας. Ἐὰν ἔλθῃ τις ἐκ τῶν τῆς Βουλγαρίας, ἐκεῖνος δὲν εἶνε πλέον Ἕλληνας μὴ εὐρίσκων οὔτε ὑλικὸν οὔτε ἠθικὸν συμφέρον ἐν τῇ πόλει ἐν ἣ ἐπάγη τὸ σύνταγμα τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας. Καὶ ὅμως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, τῇ ἀκροπόλει τοῦ βουλγαρισμοῦ, διασώζεται ἵχνος τι τῶν ἀρχαίων πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα σχέσεων. Ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ πατριάρχου μετὰ προφανοῦς εὐλαθείας καὶ σήμερον ἔτι οἱ ἀρχαιότεροι τῶν κατοίκων, οἵτινες δὲν ἀποκρύπτουσι τὴν λύπην αὐτῶν ἐπὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ χωρισμῷ· ἀλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι, ἐκεῖνοι τοῦλάχιστον οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἀποστολὴν τὴν διάδοσιν τοῦ βουλγαρικοῦ κηρύγματος παρα-

σύρονται οὐδὲν ἦττον ὑπὸ τῆς προλήψεως, ὅπως χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν φανατικῶν τοῦ νέου βίου τὸ αἶσθημα τῆς ἀναπολήσεως τῶν παρελθουσῶν πνευματικῶν σχέσεων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁμως ἡ πολιτικὴ ἐκράτησεν ἤδη τοῦ ἐδάφους, καὶ αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ εἶνε πλέον ἄνευ ἀκολουθημάτων.

Ἀπ' ἀρχτοῦ ἡ Τύρνοβος ἔχει ἔξοδον διὰ στενοῦ τινος, ἐπιμηχοῦς καὶ ὁμοιομόρφου αὐλῶνος, διαρρομένου ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὅστις παρέχει τῇ περιοχῇ αὐτῆς μίαν ἔτι χάριν πλεονάζουσιν. Ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν κρασπέδων, τοῦ αὐλῶνος, ἄτινα καταλήγουσιν εἰς πετρώδεις σειράς, ἡ βλάστησις εἶνε εὐρωστος καὶ πλουσιωτάτη καὶ μετὰ τῶν φυτειῶν διακρίνονται κατ' ἀποστάσεις κομψόταται ἐπαύλεις ἀνήκουσαι εἰς εὐπόρους ἐκ τῶν κατοίκων, ἄλλοτε μὲν αἱ πλειεῖται εἰς ὀθωμανούς, ἤδη δὲ ἅπασαι σχεδὸν εἰς Βουλγάρους. Βίς τὰ ἄκρα τῶν κρασπέδων καὶ ἤδη παρὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ αὐλῶνος, ὑψοῦνται ἀντιμέτωποι δύο μοναί, εἰς τὴν ἑτέραν τῶν ὁποίων ὑπάρχει Θεολογικὴ Σχολή. Ὡς βεβαιούται, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν εἶνε ἐξωστρακισμένη ἐξ αὐτῆς. Ἕλληνας τις ἐκ Βάρνης ἐξοβελισθεὶς ἔνεκα φαρμακῶν οὐχ ἦττον ἢ καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ἐκ τῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις, προσέδραμεν εἰς τοὺς συμπολίτας τοῦ Βουλγάρους, οἵτινες ἠνοῖξαν αὐτῷ τὰς ἀγκάλας ἅμα καὶ τὰς θύρας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὅπου διδάσκει νῦν ἐξ ἔδρας τὴν ἀθάνατον γλῶσσαν τῶν προγόνων τοῦ πρὸς τοὺς Βουλγάρους μαθητὰς. Ἀλλὰ δὲν βλέπτει τοῦτο· εἶνε ὁ μόνος προγονικὸς θησαυρὸς αὐτοῦ ὅστις δὲν ἐξαντλεῖται. Τῷ εὐχόμεθα μάλιστα ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καλὰς προόδους καὶ προκοπὴν αὐτῷ τε καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

(Ἐπιτελεῖ τὸ τέλος.)

Π. ΘΩΜΑ.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΜΟΥ

14 Αὐγούστου.

Καὶ τί δὲν παρέχει ὁ Αὐγούστος! τί θορυβώδης καὶ πολυάσχολος μὴν! μὲ τί φροντίδας σκοτίζει τὰς κεφαλὰς, ἀλλὰ καὶ μὲ τί προσόδους γεμίζει τὰς ἀποθήκας! Καὶ πρέπει νὰ τὸ ἔχη καύχημά του, διότι κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς του δὲν ἀκούει νὰ τοῦ λέγουν τόσῳ τρυφερά:

Αὐγούστε, καλὲ μου μῆνα,
Νάσσουν δυὸ φοραὶς τὸ χρόνο!

Τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον δὲν δικαιοῦνται νὰ ψάλλουν εἰς τὴν ἔλευσίν του μόνον οἱ ἀγαθοὶ κτηματῖαι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν λοιπῶν σταφιδοφόρων ἐπαρχιῶν, εἰς τοὺς ὁποίους σχεδὸν κατ' ἔτος δίδει ἀφορμὴν νὰ τὸν καταρῶνται μὲ τὰς